

علی قیصری . ولی نصر

دموکراسی در ایران

تلاش برای آزادی مدنی در گستره تاریخ

ترجمه میر حسن رئیس داده

فرهنگ جاوید

فرهنگ جاوید

www.farhangejavid.com

صندوق پستی: ۱۴۱۵۵۵۴۳۱ | تلفن: ۰۲۱۶۶۹۰۶۰۳۱

@farhangejavid

@farhangejavidpub

@farhangejavid

Ali Gheissari, Vali Nasr

Democracy in Iran: History and the Quest for Liberty

Oxford University Press, Inc., 2006

Persian translation Copyright © Farhang Javid Publishing, 2022

All rights reserved

دموکراسی در ایران: تلاش برای آزادی مدنی در گستره تاریخ

علی قیصری و ولی نصر | ترجمه میرحسن رئیس زاده ویراسته علی معظمی

مجموعه فرهنگ و علوم انسانی | دبیر مجموعه: علیرضا جاوید

مدیر هنری و طراح جلد: محمد باقر جاوید | صفحه آرا: احمد جاوید

ناشر: انتشارات فرهنگ جاوید

چاپ اول: ۱۴۰۱

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

© کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات فرهنگ جاوید محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن چه جزئی چه کلی (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

Gheissari, Ali, 1954-

قیصری، علی، ۱۳۳۳-

Nasr, Seyyed Vali Reza, 1960-

نصر، سید ولی رضا، ۱۳۳۹-

دموکراسی در ایران، علی قیصری، ولی نصر، ترجمه میرحسن رئیس زاده، تهران:

فرهنگ جاوید، ۱۴۰۱.

۳۳۰ ص (مجموعه فرهنگ و علوم انسانی)

ISBN: 978-600-8209-78-2

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۰۹-۷۸-۲

Democracy in Iran: history and the quest for liberty

عنوان اصلی

۱. دموکراسی، ایران ۲. سیاست و حکومت، رئیس زاده، میر حسن، ۱۳۹۴-۱۳۹۴، مترجم.

۳۳۱/۸۰-۹۵۵ - ۵۲۳۴۰۳۹

JC ۴۲۳/ق ۹۵۸ ۱۳۹۷

فهرست

۹	گاه‌شمار
۱۷	مقدمه
۴۱	پیش‌گفتار
۴۷	بخش اول: پیدایش دولت
۴۹	۱ دموکراسی یا دولت‌سازی؟، ۱۹۰۶-۱۹۴۱/۱۳۸۵-۱۳۲۰
۷۹	۲ پیروزی دولت، ۱۹۷۹-۱۹۴۱/۱۳۵۷-۱۳۲۰
۱۲۳	بخش دوم: کوره حوادث انقلاب
۱۲۵	۳ انقلاب، جنگ و اصول‌گرایی، ۱۹۸۹-۱۹۷۹/۱۳۶۸-۱۳۵۷
۱۶۵	۴ دولت توسعه‌گرای اسلامی؟، ۱۹۹۷-۱۹۸۹/۱۳۷۶-۱۳۶۸
۱۹۵	۵ دولت و محدودیت‌های پیش‌روی دموکراسی، ۲۰۰۵-۱۳۸۴/۱۳۷۶
۲۲۱	سخن آخر: چشم‌اندازهای یک دولت دموکراتیک

مقدمه

ایران در طول بیست و پنج سال گذشته مسیری بی‌همتا را در دولت‌سازی پیموده است. مسیری که ارزش‌های اسلامی را در یک دولت مدرن می‌گنجاند و مسئولیت توسعه را به علما و اگدار می‌کند. پارادوکس‌ها (متناقض نماها)ی جمهوری اسلامی در ایران بسیاری از فرض‌ها در خصوص سکولاریسم و مدرنیزاسیون، رابطه اسلام با قدرت دولتی و رابطه اسلام با دولت با دموکراسی و توسعه را زیر سؤال می‌برد. با این وصف ساختار دین‌سالار جمهوری اسلامی که محصول یک انقلاب اجتماعی است به یک رژیم اقتدارگرای عمل‌گرا انجامیده است.^۱ این رژیم با زبان اسلام سخن می‌گوید اما به شیوه‌ای بر جامعه و اقتصاد حکم می‌راند که برای ناظران سیاسی در جوامع در حال رشد آشناست.

تجربه اخیر ایران در خصوص «دولت‌سازی» محصول فرایند سیاسی طولانی‌تری است که در سراسر یک قرن گذشته ادامه داشته است. این فرایند سیاسی سیاقی را تشکیل داده است که مبارزه و کشمکش جاری بر سر قدرت

^۱ عدم شناخت کافی نویسندگان از وجهه ولایت فقیه جمهوری اسلامی ایران موجب شده که آن را اقتدارگرا معرفی نمایند. (ناشر)

در چارچوب آن جریان دارد. مسیر ایران در «دولت‌سازی» نه با الگوی شکل‌گیری دولت در اروپا سازگار است و نه با الگوی دولت‌استعماری/پسااستعماری. دولت در ایران محصول جنگ، مالیات یا استعمار نیست. باید مورد ایران را با توجه به شرایط خاص آن و در سیاق تحولات اجتماعی-سیاسی‌ای که سازنده آن بوده است درک کرد.

ایران در یک قرن گذشته هم دولتی «مدرن‌گرا» داشته است و هم دولتی اسلامی و تحت لوای سلطنت و دین‌سالاری زیسته است. ایران مشروطه‌خواهی، توسعه‌گرایی، انقلاب و ضرورت دموکراتیزاسیون (دموکراتیک کردن) را تجربه کرده است. دربارهٔ هزینه‌ها و فایده‌های نظم و رفاه، آزادی و پیشرفت و لزوم ایجاد نهادهای نیرومند برای دستیابی به این اهداف، مباحثهٔ زیادی در گرفته است. ایران در جریان کار، مجبور بوده است میان آمال دموکراتیک و الزامات توسعه و مطالبات برای حفظ حاکمیت ملی و تمامیت ارضی به نوعی توازن به وجود آورد. ایران همچنین مجبور شده است که با آشوب اجتماعی، اشغالگری خارجی، امپریالیسم، جنگ و کودتا دست‌وپنجه نرم کند. ایران اولین و تنها کشوری است که عملاً زیر لوای دولت بنیادگرا (اصول‌گرای اسلامی زیسته است) اولین کشوری است که به سمت و سوی پسابنیادگرایی^۱ حرکت کرده است.

ایران در ظرف یک قرن گذشته به خوبی از نهادهای «دولت‌سازی و توسعه» برآمده است، اما عملکردش در حفظ و پیشبرد دموکراسی چندان خوب نبوده است. در واقع دست ایرانیان از «جام مقدس»^۲، دولت دموکراتیک — توسعه و دولت‌سازی بدون قربانی کردن حقوق دموکراتیک — کوتاه بوده است. هرچند دستیابی به حاکمیت مستقل و رفاه از اهداف اصلی هر جامعه در حال توسعه است، رسیدن به یک دولت دموکراتیک شاخصهٔ تحقق متوازن فرایند توسعه است. فرانسیس فوکویاما در تشریح مسئله می‌گوید: «قبل از آن‌که دموکراسی داشته باشید باید دولت داشته باشید، اما برای داشتن یک دولت مشروع و پایه‌دار، باید در نهایت، دموکراسی داشته باشید.» [۲]

1. post-fundamentalism
1. holy grail